

debatt@klassekampen.no
IDEER**Klassikeren**

Tillit skapes ved at den tas i bruk.

Bertolt Brecht (1898–1956)

Nå suges konfliktrådene inn i straffesystemet, skriver Nils Christie -

Farvel til konfliktNils Christie
RETTSPLEIE

Vi var i forkant med å etablere konfliktråd her i landet. Allerede i 1991 fikk vi en lov om megling i konfliktråd. «Med dette ble Norge det første landet i verden med en lovfestet, offentlig konfliktrådsordning», sies det på side tolv i forarbeidene til en helt ny lov om konfliktråd som i går ble behandlet i Stortinget.

Hva har vært essensen i konfliktrådene, slik de hittil har virket?

Først og fremst har det vært som møteplasser for mennesker i konflikt. Loven fra 1991 sier det slik: § 1. «Konfliktrådet har til oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre en skade, et tap eller annen krenkelse.»

Men nå kommer en ny lov. Nå skal det ikke bare megles. Nå skal det straffes. I den nye lovens § 1. står blant annet: «Konfliktrådet gjennomfører de strafferettslige reaksjonene mellom konfliktråd, oppfølging i konfliktråd, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff.»

De er blitt så bra, disse konfliktrådene vi nå har. Spredd over hele landet. Kloke meglere, vanlige folk med livserfaring. I § 7 i gamleloven står uttrykkelig: «Partene kan ikke møte med fullmektig. Konfliktrådet kan tillate at partene lar seg bistå i meglingsmøtet av en myndig person som ikke er advokat.» Egentlig er det noe meget gammeldags. Bygdefolk eller naboer kom sammen. Kanskje snakket de seg fram til en løsning. Eller konflikten

fortsatte – fra generasjon til generasjon. Vanlige folk.

Vår tid er den uvanlige tid. Vi er så mange, vi flytter og reiser så mye, kjenner hverandre lite. Konfliktrådene tar seg av noe av dette, skaper nye møteplasser for mennesker i konflikt. Viktigste er nettopp møtet. Ukjente får øye på hverandre, litt kjente får kanskje mulighet for å se mer enn de før hadde sett. Om noe galt er skjedd, kan det gis mulighet for avtaler om gjenopprettelse, forklaringer og kanskje også et oppriktig unnskyld. Det er ikke ukjent at forsoning oppstår gjennom slike møter.

Det er blitt så bra. Og nettopp her ligger farene. Konfliktråds-tankene er vinnertanker. Da blir det nærliggende å tenke at disse møteplassene må brukes til noe mer – for eksempel til å styre villfaren ungdom.

Vi vil nødig ha ungdom

«Konfliktråd med makt er maktesløse»

mellom 15 og 18 år i fengsel. Dommere skal nå få muligheter til å dømme disse ungdommene til betinget fengsel, – hvis de godtar å underkaste seg betingelser om streng kontroll.

Og hvem skal stå for kontrollen?

Konfliktrådene selvfølgelig. De er jo så gode til å lage møteplasser. I forslaget til den nye lov sier § 20:

«Konfliktrådet har plikt til å behandle saker som etter avgjørelse ved påtalemyndigheten eller domstolen er oversendt til meklingsgjennomføring av oppfølging i konfliktråd, ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff...»

I § 24 sies: «Konfliktrådet starter forberedelsene til et ungdomsstormøte straks saken er overført ... Ved gjennomføringen av ung-

domsstraff skal domfelte, domfelta verger, samt representanter fra kriminalomsorgen og politiet være til stede i ungdoms-stormøtet. Fornærmede og fornærmedes verger har rett til å være til stede. Det samme gjelder forsvarer og bistandsadvokat...»

I tillegg til de strengeste sakene, hvor fengsel kunne blitt alternativet, er det kommet til en ny kategori som kalles «Ungdomsoppfølging». Det gjelder ungdom som normalt ville fått påtaleunntatelse og hvor saken deretter ville blitt overført til vanlig konfliktrådsbehandling. Her skal også saken gå til stormøter. Politi og påtalemyndighet skal være til stede hvis konfliktrådet finner det hensiktsmessig, og her, som ved ungdomsstraffen, gis det omfattende mulighet for fremtidig kontroll.

Og så følger lovforslaget

opp med betingelser ungdommene kan pålegges; fra bestemmelser om innetider, oppholdssteder, personer de ikke får omgås, og så selvfølgelig rusavhold. Det blir et mektig organ dette her. I alle konfliktråd er nå ansatt hva som kalles en «ungdomskordinator». Denne skal kunne lede tilsynsarbeidet, og også kunne foreta uanmeldte besøk i hjemmet for å se om rusforbud overholdes. Om betingelser brytes, kan sakene sendes tilbake til domstol eller påtalemyndighet. Et oppfølgingsteam vil få ansvaret for å gjennomføre alle tiltak fastsatt i en ungdomsplan for hver enkelt ungdom. Det blir gjennom hele tilsynstiden nye stormøter for alle involverte.

Mer kunne sies, og burde

vært sagt. Jeg nøyer meg med to enkle observasjoner:

Konfliktrådene blir ikke lenger bare konfliktråd. De suges inn i straffesystemet. Det er ikke møter mellom stridende parter det her dreier seg om. Det er kontroll av ungdoms adferd som står sentralt. Men man sier det ikke i klartekst. Det skal bli stormøter og samtaler med ungdommen. Ofrene får være til stede, men må ikke. Og noen barn slipper fengsel. Det lyder så vakkert. Det reiser intet spørsmål om kontroll av kontrollørene.

Ny-ordningen betyr også et avgjørende brudd med tanken om at i konfliktrådene, der skulle folkevalgt styre. Naboer, nokså alminnelige mennesker. I hvert eneste konfliktråd dukker det nå opp en ny kategori fagfolk; det er ungdoms-koordinatorene. Kyndige folk, med eksamener fra forskjellige samfunnsfag. Jeg har truffet flere av dem,

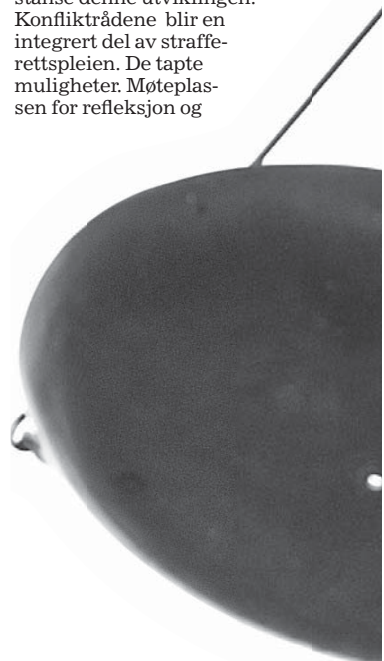
og har intet å utsette. Men det er vel klart, at når spesialister er til stede, vil legfolk svært ofte tie. Til overmål er også juristene kommet sterkt tilbake. Det er ikke sivile konfliktråd som her vokser fram. Det er et helt nytt kontrollorgan som skapes.

Utenfor rettslokalene i mange land står ofte en statue av fru Justitia, eller kanskje finnes hun på et maleri innenfor hoveddøren. Der er hun, med sverd i den ene hånd og skålvækt i den annen. Og så selvfølgelig, med bind for øynene. Rettferdighetens gudinne, blindet, skjermet mot inntrykk hun ikke burde få. Straff krever avstand. Men konfliktrådene bygger jo nettopp på det motsatte, på nærhet. Ved å påta seg kontrolloppgaver, og ganske spesielt ved å påta seg politioppgaver som uanmeldte hjemmebesøk med testing av blod, urin og utånding – «eller medvirke til annen

undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag», blir konfliktrådene i praksis en del av strafferetts-systemet, men da uten de typer beskyttelse som er innebygget i mye av virksomheten til fru Justitia.

Det burde vært gjort omvendt – og flere høringsinstanser har pekt på dette. Istedenfor å gi konfliktrådene oppgaver som tradisjonelt har ligget under kriminalomsorgen, burde kriminalomsorgen selv rustes til å ta seg av dette, men da i en prosess hvor kriminalomsorgen lærte av konfliktrådene. Gjerne stormøter, med offer tilstede. Det er ikke noe mystisk i dette. Og kontrollen av ungdommene, det er jo slikt friomsorgen alltid har drevet med. Bedre at strafferne påvirkes av de sivile løsningene, enn at de sivile løsninger svekkes ved å bli et maktorgan.

Antagelig er det for sent å stanse denne utviklingen. Konfliktrådene blir en integrert del av strafferettspleien. De tapte muligheter. Møteplasser for refleksjon og

FAKTA

Konfliktrådene får tar farvel:

- De norske konfliktrådene er tilbyr mekling i tvister. Rådene ble opprettet ved lov av 15. mars 1991, og har siden 2004 vært underlagt Justisdepartementet.
- Kriminologen Nils Christie regnes som de norske konfliktrådene opphavsmann. I 1977 skrev han artikkelen «Conflicts as property» i British Journal of Criminology, på norsk med tittelen «Konflikt som eiendom». Hans tanker om forsoning utenfor rettsalen har vært en hovedinspirasjon for modellen.
- I går behandlet Stortinget et lovforslag fra Justis- og beredskapsdepartementet som etter Christies mening er et grunnleggende svik mot rådene intensjon og gjør dem til en ny type kontrollorgan, særlig overfor unge.

Det [er] lite som tyder på at avisenes og tidsskriftenes arbeidsrytme og redaksjonelle nitidighet kan erstattes med nettets hastige entusiasme uten at resultatet blir fullstendig journalistisk kollaps.

BERNHARD ELLEFSEN I MORGENBLADET 13. JUNI OM AT OFFENTLIGHETEN IKKE ER ET LEIRBÅL

- som selv har lagt grunnlaget for ordningen i Norge.

trådene

nærhet forvandles til enda et maktfullt kontrollorgan.

Stortinget burde utsette saken og be om å få et nytt lovforslag hvor straffeelementene var overført til kriminalomsorgen og hvor konfliktrådene fikk gjøre hva de er gode til: La mennesker møtes, offer og gjerningsper-

son, med muligheter for å si noe om hendelsene, og med muligheter for å se hverandre, kanskje også se seg selv.

Konfliktråd med makt er maktesløse.

Nils Christie

